

Három magyar (szombathelyi) és három német (stuttgarti) szakkönyvtár

Rendkívül tarka és összetett világ a szakkönyvtáraké. Már a definíció is annyiféle, ahány szerző, ráadásul a magyar és a német szakirodalom is másként definiálja. A magyar szakirodalom többnyire a kutatóintézetek és tudományos kutatással is foglalkozó egyéb intézetek (pl. kórházak, múzeumok), termelő vállalatok szakirodalmi dokumentumokat tartalmazó, szakszerűen feltárt gyűjteményeit nevezi szakkönyvtáraknak.

Németországban a tudományos kutatás azonban korántsem korlátozódik a kutatóintézetekre, hanem jelentős szerep jut az egyetemeknek. Ennek köszönhetően szorosan idetartoznak a felsőoktatási könyvtárak is, így az általam vizsgált heidnémet területen olyan európai hírűek, mint pl. Universitätsbibliothek (UB) Heidelberg, UB Tübingen, UB Konstanz, UB Karlsruhe.

Az egyetemi könyvtáraknak sokkal összetettebb feladatuk van, mint Magyarországon. Nem csupán az egyetemen folyó tudományos munka támogatása, segítése a céljuk, ami pedig már önmagában sem kis feladat (egyre inkább megfigyelhető számos egyetemen az a tendencia, hogy egy-egy részterület iránt különösen érdeklődő hallgatók projekt kurzus keretében gyakorlati problémákat oldanak meg, s ezzel nagyértékű tudományos és/vagy gyakorlati munkát végeznek). Ugyanakkor e könyvtárak rendszeresen segítik a szakkönyvtárakat is egyedi problémák megoldásával (pl. könyvtárközi kölcsönzés), illetve állandó szolgáltatásokkal (pl. adatbázisok rendelkezésre bocsátása).

Természetesen mindkét ország szakkönyvtárai célul tűzték ki maguk elé, hogy minden lehetséges eszközzel a kutatást, a tudományos munkát szolgálják, vagyis szolgáltatásaikkal mindig a használók rendelkezésére állnak.

A két városban közös még, hogy mindkét helyen folyik felsőfokú könyvtárosképzés: Szombathelyen a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Könyvtár-Informatikai Tanszékén, Stuttgartban pedig a Fachhochschule für Bibliothekswesen-en (Könyvtárügyi Szakfőiskola).

A dolgozatban először a műszaki szakkönyvtárak, a szombathelyi *RECOMIX* és a stuttgarti *Standard Electric Lorenz AG (SEL)* Alcatel szakkönyvtárának elemzése olvasható.

Mindkét könyvtár egy-egy elektronikai gyárhoz kapcsolódik, gyűjtőkörük az e témában megjelent könyvekre, folyóiratokra, különlenyomatokra és egyéb nyomtatott dokumentumokra terjed ki. Olvasóik közé többnyire a vállalat dolgozói tartoznak, közülük is inkább a képzettebbek: mérnökök, elektronikai szakemberek. A könyvtárak nyitvatartása is az ő munkaidejükhöz igazodik.

A két könyvtár közötti alapvető különbség onnan származik, hogy eleve különböző adottságú, lehetőségű vállalathoz tartoznak. Az SEL egy világszerte elismert és ismert cég, míg a RECOMIX az utóbbi években a teljes és részleges szanalás között egyensúlyozó, a recesszió áldozatául esett, valaha azonban nagyon jól működő gyár. Ez természetesen kihat a könyvtár működésére is: az SEL-nél mint dokumentációs központ nélkülözhetetlen, a RECOMIX pedig olyannyira gazdasági-működési nehézségeivel van elfoglalva újabban, hogy a szakkönyvtár szinte teljesen háttérbe szorul.

A könyvtárak között találhatunk eltéréseket. Az egyik legszembetűnőbb ezek közül a szerzeményezés lebonyolítása. Az SEL könyvtárosai szabad kezet kaptak, az éves kerettel saját belátásuk szerint gazdálkodhatnak, kikérve azonban a használók, vagyis az egyes részlegek dolgozóinak véleményét. A RECOMIX-nél a pénzügyi osztályon keresztül történik a vásárlás: a könyvtáros csak javaslatot tehet arra, hogy milyen dokumentumokra van szükség, a döntés nem rajta múlik, hanem pénzügyi megfontolások alapján a gazdasági osztályon. Ezenkívül nincs állandó keret biztosítva a könyvtár számára, ami a '70-es években és a '80-as évek elején (amikor jól működött a gyár) semmi problémát nem jelentett: mostanában azonban már a legfontosabb dokumentumokat sem mindig tudják megvásárolni.

Az állandó keret sem biztos megoldás azonban. Az SEL évi 62 000 DM-mel gazdálkodik, ami 430 folyóiratot jelent körülbelül, a fennmaradó 4–5000 DM 1988-ban még 86, 1991-ben már csak 50 kötet könyv megvásárlásához volt elegendő.

A szakkönyvtárakban is jelentős szerepet kap a számítógépesítés. A RECOMIX ezt katalógusként használja, az SEL a jobb német körülményeket kihasználva adatbázisokba kapcsolódik be.

A más műszaki könyvtárakkal való együttműködés hiányzik mindkét könyvtárnál, ennek oka talán az, hogy annyira szűk szakterületet fednek le állományukkal, hogy tulajdonképpen az egész országban mindössze 1–2 egyező gyűjtőkörű szakkönyvtárat találnának, így rendszeres és folyamatos együttműködés nem adott számukra. Ha problémájuk van, akkor inkább egyetemi könyvtárhoz (SEL) vagy nagyobb közművelődési könyvtárhoz (RECOMIX) fordulnak, legyen szó irodalomkutatásról, vagy egyszerűen könyvtárközi kölcsönzésről.

Az olvasók kiszolgálásánál két különböző felfogással találkozunk; a RECOMIX könyvtárában szabadpolcon helyezkednek el a dokumentumok, így a használó önállóbban keresheti a számára szükséges könyveket; az SEL-nél az olvasóknak nincs szabad bejárásuk a dokumentumok közé, az állomány zárt raktárban található, amit a könyvtárosok közvetítésével használhatnak.

A szolgáltatások köre meglehetősen széles mindkét könyvtárban. Az alapvető szolgáltatásokon kívül (kölcsönzés, helybenhasználat) a RECOMIX könyvtára a külföldi folyóiratok annotációival és különféle referáló lapokkal áll a használók rendelkezésére; az SEL-nél pedig jól bevált szolgáltatási forma a folyóiratkörosztás, valamint az irodalomkutatás, ami a már említett számítógép segítségével történik.

A RECOMIX-nak mindössze egy könyvtárosa van, aki azonban felsőfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkezik, és már 1975 óta vezeti a könyvtárat. Az SEL szakkönyvtárának négy munkatársa van, akik műszaki diplomával látják el feladatukat, könyvtárosi végzettségük viszont nincs. Ez azért meglepő, mivel a stuttgarteri Fachhochschule für Bibliothekswesen-en az egyik szakon szakkönyvtárosi képzés folyik, ezért szakkönyvtárosi képzettségű szakember alkalmazása vagy a diploma megszerzése nem lenne nehéz feladat.

Az eltérések ellenére a két könyvtár sok hasonló vonással is rendelkezik, s ha eltekintünk földrajzi adottságaiktól, bármelyikükkel találkozhatnánk mind Magyarországon, mind pedig Németországban.

A műszaki könyvtárak tanulmányozását a múzeumi könyvtárak követték: a szombathelyi *Savaria Múzeum* helyismereti és régészeti, illetve a stuttgarteri *Linden-Museum* etnológiai szakgyűjteménye.

A szakkönyvtárak helyzete híven tükrözi azoknak az intézményeknek az állapotát, melyeknek munkájához kapcsolódnak, s noha a két országban megfi-

gyelhető helyzet mutat eltéréseket, a könyvtárak valahogy mégis hasonló problémákkal küszködnek mindenütt.

A humán szakkönyvtárak esetében nem lehet érezni a műszaki tudományoknál megfigyelhető „elsőként felfedezni” sürgető kényszerét, ezért az előző két könyvtártól eléggé sok eltérést mutat a két újabb könyvtár bemutatása.

Mindkét könyvtár esetében megfigyelhető, hogy ezt a lelassult tempót átvették tevékenységükben. Jellemző a teljes elszigeteltség: egyik könyvtár sem fordított túl nagy figyelmet az esetleges munkamegosztásra, pl. a szerzeményezés összehangolása a régió, vagy a megyén, tartományon belül. A szolgáltatók rendkívül szűkkörűek: mindössze a helybenhasználat, illetve esetenként a kölcsönzés az, amit a használók igénybe vehetnek.

A használók köre hasonló a két intézményben. A német könyvtár szigorúbb, mindössze a múzeum kutatói használhatják az amúgy sokrétű és gazdag gyűjteményt. Ez azért is érdekes, mert az egzotikus népek kultúrájával sokkal többen foglalkoznak, s Dél-Németországban több hasonló profilú múzeum is található. A Savaria Múzeum némileg nyitottabb, főiskolások, pedagógusok számára is használható, az állomány ezáltal méginkább kihasználta.

Az állománygyarapítás a használók kérése alapján történik. Könyvesboltból, antikváriumból, magánszemélyektől vásárolnak. A tudomány jellegéből adódóan a folyóiratoknak nincs olyan nagy szerepe (?), mint más szakkönyvtártípusoknál, az éves keretet így többnyire könyvek vásárlására fordítják: a Savaria Múzeum gyűjteménye 450–500 kötetrel, a Linden Museum könyvtára 1000 kötetrel gyarapodik évente. Pontos adatokkal egyik könyvtárban sem tudtak szolgálni; a német könyvtáros be is vallotta, hogy nem vezet számszerű kimutatót az állomány fejlődéséről.

Technikai szempontból ez a két könyvtár volt a vizsgáltak közül a legkevésbé jól ellátott. Mindössze egy írógép és másológép áll rendelkezésre, számítógép vásárlására (elsősorban anyagi megfontolásból) még csak nem is gondolhatnak.

Bár a többi múzeummal csekély kapcsolatban állnak, meg kell említeni a nemzetközi kiadványcserét, amely mindkét könyvtár esetében fontos szerepet tölt be: így jutnak hozzá sok olyan dokumentumhoz (múzeumi évkönyvek, kiállítási katalógusok), amelyek kereskedelmi forgalomban nem hozzáférhetők.

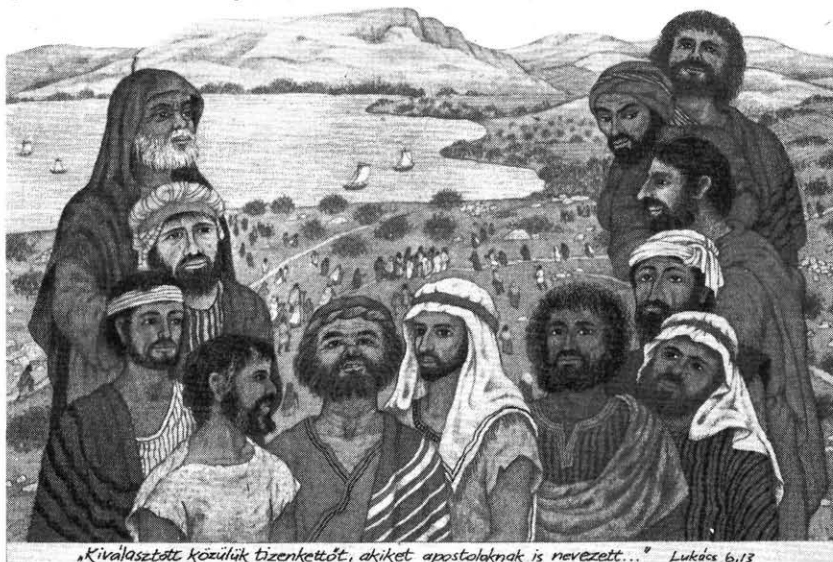
A harmadik szakkönyvtári altípus, a kórházi orvosi könyvtár, egészen másfajta, mindkét eddigi típustól eltérő jellemzőket hordozó könyvtárfajta, s ennek igazolására a Vas Megyei *Markusovszky Kórház Orvosi Könyvtárának* és a stuttgarti *Katharinen-Hospital orvosi könyvtárának* bemutatása jó példa.

Mindkét kórháznál közös vonás, hogy nem specializálódott az orvostudomány egyik területére, hanem általános, a sebészettől kezdve a belgyógyászaton át az idegsebészetig mindenfajta osztály megtalálható. Mindkét kórház gyakorlókórházi szerepet is betölt, a szombathelyi a POTE-hoz tartozik, a stuttgarti pedig a Tübingeni Egyetem Orvosi Fakultásához. Mindkét intézmény egy nagyobb régió általános kórházi ellátását tűzte ki célul: megyei, illetve tartományi feladatokat látnak el.

Az orvosi könyvtáraknak két alapvető funkciója, hogy egyrészt segíteniük kell a gyógyítást, s emellett a kutató tevékenységet is. Minthogy a gyógyításnál sokszor emberletről van szó, ezért nagyon fontos, hogy a kívánt dokumentum a lehető leggyorsabban jusson el az orvosokhoz. Talán ez a magyarázata annak is, hogy a számba vett könyvtárak közül ezeknél működik leghatékonyabban a könyvtárközi kölcsönzés, s a többi szolgáltatás.

A Markusovszky Kórház orvosi könyvtárának annyiban talán „könnyebb” a helyzete, hogy a három főfoglalkozású könyvtárosnak „csak” ezt az állományt

Jézus tanítványai



„Kiválasztott közülük tizenkettőt, akiket apostoloknak is nevezett...” Lukács 6,13

kell kezelnie, míg két stuttgarti kollégájuknak a betegek ellátására szolgáló könyvtárat is irányítaniuk kell.

A használók körének döntő részét a kórház orvosai teszik ki, de egészségügyi szakdolgozók, medikusok és a város többi orvosai is gyakran fordulnak hozzájuk segítségért.

Az állományt két nagy részre lehet osztani mindkét könyvtár esetében: folyóiratokra és könyvekre. Ellentétben a múzeumi könyvtárakkal, itt a folyóiratokon van a nagyobb hangsúly, ami a gyorsan változó orvostudományt figyelembe véve nem meglepő, hiszen a legújabb tudományos eredményeket a periodikumokból lehet leghamarabb megtudni.

Az orvostudományi, különösen pedig a kórházi könyvtárak rendkívüli módon egymásra vannak utalva, mivel az anyagi helyzetből következően csak a szükséges szakirodalom töredékét tudják beszerezni, ezt mind a magyar, mind pedig a német kórház esetében megfigyelhettük. A Markusovszky Kórház könyvtárára azonban jellemzőbb, hogy hozzá fordulnak kívülről is segítségért, míg a Katharinen-Hospital kevesebb kérést teljesít, gyakran inkább maga is a közelben lévő egyetemi könyvtárhoz (könyvtárakhoz) fordul kéressel.

Mindkét könyvtárban jól kiépített a szolgáltatások rendszere, a helybenhasználaton és kölcsönzésen kívül a folyóiratkörözés, irodalomkutatás, témafigyelés, másolatszolgáltatás áll a használók rendelkezésére.

A könyvtáros – használó viszonyban is itt figyelhető meg a legszorosabb kapcsolat, a könyvtárosok nagyon jól ismerik a hozzájuk fordulóknak konkrét és szűkebb szakterületét, kutatási témáit, s így nemcsak a hozzájuk intézett kéréseket teljesítik maradéktalanul, hanem a fent említett szolgáltatásokkal, mint folyóiratkörözés, irodalomkutatások készítése stb. az igényeknek elébe is mennek; különösen a Markusovszky Kórházban figyelhető meg ez a fajta együttműködés, jeladó szolgáltatás.

A tanulmányozott szakkönyvtárak fele magyar, fele német volt, s egyúttal

eltérő profilúak voltak. Az első pillantásra logikus országok közötti eltérések mellett (és részben helyett) az egyező vonások nem az azonos országbeli könyvtárak között fedezhetők fel, s az igazán markáns és fontos eltérések nem abból adódtak, hogy az adott könyvtár földrajzilag hol helyezkedik el. Több hasonlóság volt pl. két műszaki könyvtár között, mint az egy városon belül található múzeumi és kórházi gyűjtemény között. Ha jól meggondoljuk, nem is olyan meglepő ez az eredmény. Hiszen a szakkönyvtáraknál éppen a tudományok (többségének) nemzetközi jellegéből adódóan érthetőbb az azonos vagy hasonló fejlődés, mint a többi könyvtártípus esetében. Így a különbségek is eszerint alakultak, s a földrajzi különbség mindössze annyi, amennyire maga a tudományos gyakorlat eltérő országoként. Ezek a tapasztalatok is alátámasztani látszanak, hogy meglehetősen eltérő vonásokkal beszélhetünk humanisztikus és nem humanisztikus szakkönyvtárakról, s az orvosi könyvtárak valahol a kettő között helyezkednek el. Hat könyvtár vizsgálatából nem lehet ugyan általános következtetéseket levonni, de érdekes és figyelemre méltó, hogy a két, eltérő adottságú – bár sok vonatkozásban hasonló utat bejárt – ország szakkönyvtárügye legalábbis hasonló problémákkal küszködik.

A szakkönyvtárak talán ma már nem olyan zártak, mint a XIV. századi kolostori könyvtárak, s amilyenről *Econ*ál a „Rózsá nevé”-ben olvashatunk. Sokkal inkább olyan intézmények, amelyekre közvetlen testközelben, s nap mint nap szükségük van a használóknak, s amelyek nem tudnak fennmaradni a szakemberek érdeklődése nélkül.

Németh Hajnalka

Visszatekintés a József Attila Városi Könyvtár 30. évére

Zalaegerszegen már a reformkorban felvetődött a könyvtáralapítás gondolata. 1826-ban írók, táblabírók, haladó szellemű főurak kezdeményezték közkönyvtár felállítását. Ennek érdekében gyűjtést indítottak, amelynek eredményeként *Skublics Károly* táblabíró családi könyvtára is a vármegye tulajdonába került. Ez megeremtette a kialakítandó könyvtár alapjait. Sajnos, a felajánlások teljesítése akadozott, a befolyt összeg kevés volt az építkezés megkezdéséhez. Közben a gyűjtést és könyvtáralapítást kezdeményezőők közül sokan meghaltak, s Világos után a közkönyvtár létesítésével foglalkozó álmokat hosszú időre elnyelte az idő.

1945 után a társadalmi, gazdasági konszolidálódás, a szervező s előkészítő munka eredményeként 1950. március 5-én megnyílt a megye első körzeti könyvtára Zalaegerszegen, majd 1952. novemberében a Megyei Könyvtár. Feladata a város és a megye könyvtári ellátása volt.

A könyvtár átadása után az olvasók igényeiknek megfelelően fejlődtek a fiókkönyvtárak is. Egy ideig a Megyei Könyvtár – mint központi könyvtár – végezte a beszerzést, az állománybavételt, s a fiókban kölcsönöztek.

1963. augusztus 20-án nyílt meg a Gárdonyi út menti lakótelepi parkban, jelentős társadalmi segítséggel, a Városi József Attila Könyvtár. Működésének kezdetétől feladata – a kölcsönzési tevékenység mellett – Zalaegerszeg közműve-

lódési fiókkönyvtárhálózatának irányítása. Közvetlen vonzáskörébe tartozott az olai városrész, s a város nyugati lakóterülete.

Kezdetben egy rész munkaidős könyvtárossal, heti 18 órás kölcsönzéssel 80 m²-en szolgálta az olvasókat. Az első években a város fiókkönyvtárainak ellátására gondolni sem lehetett.

Állománygyarapításra a költségvetés évi 50–80 ezer forintja szolgált. Ebből a fiókkönyvtárak állandó fejlesztését és a belépő iskolai könyvtárak kezdő állományát is biztosítani kellett.

A könyvtár hamarosan zsúfolt lett, feladatainak ellátása érdekében javítani kellett működési körülményeit. Az 1976. július 26-án befejeződött bővítés eredményeként 230 m²-re nőtt az alapterülete. Elkülönült a felnőtt és gyermek könyvkiválasztó tér. Megnőtt a helybenolvasás lehetősége, a gyermekrészleg is alkalmassá vált csoportos foglalkozások rendezésére. A könyvtár berendezése, felszerelése is megváltozott.

A zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház megalapításával megváltozott a város néhány művelődési intézményének funkciója és fenntartója. Új intézmények is épültek, így a landorhegyi városrészen a Városi Művelődési Központ, amelyben helyet kapott az építés, költözés, átszervezés miatt a kölcsönzést ideiglenesen szüneteltető városi könyvtár modern, 600 m²-es intézménye is. Sajnos, az intézmény „egyteres”, az irodákat, munkahelyeket polcokkal, térelválasztókkal kellett elkülöníteni. Ettől eltekintve a könyvtár működési feltételei jónak mondhatók. A dokumentumokon kívül korszerű technikai eszközök – zenei részleg átjátszási lehetőséggel, színes tévé, videomagnetofon, fényképezőgép, személyi számítógépek perifériákkal, Rank Xerox gyorsmásoló – segítik a könyvtárhasználókat az információszerzésben, illetve a könyvtárosokat az olvasók kiszolgálásában.

Az új épületben a könyvtár feladatai gyarapodnak. 1983-tól Zalaegerszeg városkörnyéki könyvtárainak hálózati gondozója. 1986–1988 között megszervezte, s ma is működteti a városkörnyéki települések ellátását szolgáló könyvtári ellátórendszert.

Személyi ellátottság. 1963-ban csak egy rész munkaidős könyvtárosi álláshely volt. 1967-ben lett nyolcórás. Utána évekig egy főfoglalkozású könyvtáros, s kettő rész munkaidős kisegítő dolgozott. A feltételek 1974-ben javultak két fiatal főiskolát végzett könyvtáros beállításával. 1980-ig kisebb személyi változások történtek (az állományban lévő nő doldozók szülési szabadsága miatt új könyvtárosok beállítására került sor).

A működési feltételek alakulásában gyökeres változást hozó új épületben a könyvtárosok száma is kedvezően alakult. 1981-ben hat fiatal felsőfokú végzettségű könyvtáros jött dolgozni a könyvtárba. Az utolsó nagyobb feladat, a könyvtári ellátórendszer megszervezése és működtetése további két státuszteredményezett.

Állománygyarapítás. A könyvtár állománya az alapítás évében 2500 kötet volt. Az első tíz évben a beszerzésre fordítható összeg s az állomány – ha nem is jelentősen – emelkedett. Az állománygyarapítási keret növekedése folytán fel lehetett emelni a vásárolt művek példányszámát, főleg a maradandó értékű szépirodalom és ifjúsági irodalom esetében. A kellő ütemű és méretű állományfejlesztésnek a helyhiány szabott gátat.

A Városi Könyvtár állományegységeinek száma ma 88 700 db, értéke meghaladja az 5 millió forintot. A gyarapodás összegét részben saját költségvetés, részben a Közművelődési és a Kulturális Alap, a megyei és városi pályázatok támogatása fedezte. Mindezekhez járultak különböző intézmények és magánosok könyvajánldékai is.

Az első irattári adat szerint 1974-ben 24 féle újság járt a könyvtárba. A következő években lassan emelkedett a periodikumok száma, 1979-ben már 60, 1981-ben 92, 1983-ban már 132 féle újság előfizetésére volt mód. 1985 után már nem jelentős az emelkedés, 1992-ben 163 cím. (Napilapok, gyerekfolyóiratok, képes- és divatlapok, hobby-újságok, szépirodalmi és szaklapok egyaránt megtalálhatók közöttük. Több világnyelven megjelenő sajtótermék is olvasható a könyvtárban.)

A könyvtár – először – leginkább gyermekfoglalkozásai színesebbé tételéhez gyarapította hanglemezállományát. Nagyobb ütemű fejlesztése 1983-tól kezdődött, s azóta a gyűjtemény folyamatosan épül, évi 80–110 lemezzel. Elsősorban komolyzenei, irodalmi és nyelvtanulást segítő hanglemek vannak a könyvtárban, de – főleg fiatalok kívánságára – könnyűzenével is kiegészül az állomány, bár ez utóbbi már inkább hangkazettán. Ma a hangzók gyarapodása többségében CD hanglemezzel. A látogatók érdeklődése és bizonyos szolgáltatás-bővítésként kezdett a könyvtár műsoros videokazettákat gyűjteni.

Olvasószolgálat. A hatvanas években a város területén az olvasószám (nagyobb mértékben a 14 éven aluliaké) fokozatosan nőtt. A megyei könyvtár régi épületében az olvasók létszámának további emelkedése, igényeinek ellátása – helyszűke miatt – komoly nehézségekbe ütközött. Ekkor – főleg a gyerekolvasókat – elsősorban a fiókkönyvtárak felé irányították.

A központi területen lévő József Attila Könyvtár állománya lehetővé tette az új olvasók könyvellátását. Az alapítás évében 346 beiratkozott olvasója volt, 70%-a tanuló. Az első tíz évben az olvasószám kevésbé, a látogatók és a kölcsönzött kötetek száma jelentősen emelkedett. A város vezetői elsősorban a gyerekolvasók lehetőségeit kívánták javítani az 1976-os bővítéssel, de igazán csak 1981-től, a jelenlegi épületbe költözéstől lehet beszélni többezres (gyerek és felnőtt) beiratkozott és a könyvtár szolgáltatásait igénybe vevő olvasókról. Az új intézmény – egy városrész közepén – minden korosztály és a korábnál sokkal szélesebb érdeklődési igények kielégítésére lett képes. A lakosság örömmel vette birtokába az új könyvtárt. A felnőtt olvasók száma ma mintegy 5 ezer, a látogatók száma 60 ezer, a kölcsönzött könyvek száma 65 ezer; örömdesen nőtt az olvasók érdeklődése. 1987 óta a fejlődés lelassult, láthatóan kialakult és megállapodott a könyvtár használóinak köre.

Szolgáltatások. A kezdeti években a könyvtár a könyvek kölcsönzését, s némi helybenolvasást tudott biztosítani. Az olvasóterem csak az 1976-os bővítés során különült el, s itt volt a segéd- és kézikönyvtári állomány is. Ekkor már nagyobb könyvtári rendezvények tartására is mód nyílt. A könyvtárközi kölcsönzés alkalmazását a hetvenes években készült munkatervek, s beszámolók bizonyítják. Azóta is igényelt szolgáltatás. Az irodalomkutatások során, főleg szakdolgozatokhoz (ld. 350 főiskolai olvasó!) irodalomjegyzékek, könyv-, nemzeti ünnepek-, irodalmi évfordulókhoz kiállítások készülnek. Az érdeklődőknek kulturális és köznapi információt szolgáltatnak, akár telefonon is. Bibliográfiák készülnek, amelyek egy része évfordulókhoz kapcsolódik, az oktatást segítik (pl. *Arany János* verselemzések, *Babits Mihály*, *Kisfaludy Károly*, *Tóth Árpád* bibliográfiák stb.).

A zenei részleg 1982-ben nyílt meg. Alapjait a régi könyvtár, még az 1976-os Zala megyei tanácsi támogatással létrehozott lemeztár és technikai eszközök szolgáltatták. 1991-től a komolyzenei hanglemek kölcsönzésére is mód van. Ugyanez évben CD lemezzátszóval gyarapodott a felszerelés, ettől kezdve feladat a CD lemezek vásárlása is. 1991-től videofilmek gyarapítását is megkezdte a könyvtár.



A hagyományos könyvkölcsönzés mellett megnőtt az információs szolgáltatás iránti kereslet. A megváltozott körülményekhez a városi könyvtáraknak is alkalmazkodni kellett. Ezért sokoldalúan fejleszti a különféle információkat nyújtó és közvetítő tevékenységeket. Első lépcsőben – központi adatok alapján – számítógép közvetítésével sajtófigyelés (PRESSDOK), jogszabálymutató (KARTOTÉK), munkavédelem és szabvány témakörökből informálódhatnak az olvasók. Az elmúlt évben megkezdődött a könyvtár állományának számítógépes feldolgozása (TEXTÁR), és folyamatban van a zenei részleg hangzóanyagának, valamint videoállományának számítógépes feldolgozása.

Rendezvények. Az „új” épülettel a könyvtár lehetőségei nagymértékben bővültek. A könyvtár dolgozói friss energiával és sok ötlettel tervezték meg a könyv- és könyvtárpropaganda formáit. A Zalai Hírlap cikkeiben, s „Tájékoztató a könyvtár szolgáltatásai, használatának szabályai” c. kiadványban adtak hírt a lakosságnak. A Városi Műsorkalauz havonta, a Városi Televízió alkalmanként tájékoztat az intézmény rendezvényeiről.

Legnagyobb propagandát a rendezvények jelentik a könyvtár számára. Korábban évente 10–15 sikeres író-olvasó találkozó, előadói est volt a városi könyvtárban. Sokak számára emlékezetes maradt *Bihari Sándor*, *Czine Mihály*, *Lengyel Balázs*, *Moldova György*, *Csoóri Sándor* stb. találkozóit. Ma évi 3–4 nagyobb rendezvény szervezésére van mód és igény.

A városi könyvtár támogatja a Zalaegerszegen élő írók, költők alkotómunkáját. Bemutatóköteteket biztosít számukra, otthont nyújtott a Zalaegerszegi Írókörnek. Segíti kiadványaik – Egerszegi füzetek – megjelentetését.

Gyerekrészleg. A városi könyvtár gyerekrészlegében kb. 20 ezer kötet könyv, 23 féle folyóirat várja az érdeklődő gyerekeket. Az elhelyezés egyetlen, ám alapvető gondja, hogy a részleg nem elkülönített egység. Az összes beiratkozott olvasók 30%-a 14 éven aluli. Az egyéni olvasók mellett előzetes bejelentés

alapján iskolai osztályokat, napközis csoportokat is fogad a könyvtár. A csoportos látogatókat megismertetik a könyvtárral, könyvtárhasználatát.

Kiemelten ápolják a környékbeli oktatási intézményekkel a kapcsolatot (Hamburger Jenő, Pais Dezső, József Attila Általános Iskola, óvodák stb.). A kéréseknek megfelelően havi ütemterv alapján foglalkozásokat tartanak, amelyekhez saját maguk állítanak össze értékes, egymásra épülő ismereteket tartalmazó, a játékos ismeretszerzés változatos formáit ötvöző tematikát.

A részleg munkatársai több kiadványt készítettek. Szakmai, módszertani és oktatási szempontból rendkívül jelentősek azok, amelyekben a csoportos foglalkozások anyagát gyűjtik össze és a tapasztalataikat is összegzik.

Rendezvényei közül már hagyományossá vált a József Attila Városi Szavalóverseny (1991-ben már megyei méretűvé bővült), és a Városi Mesemondó verseny. 1983-tól kezdve pedig több ezer gyereket megmozgató pályázatsorozatok bonyolítottak le partner-szervezetekkel (pl. TIT stb.).

Fiókhálózat. A József Attila Városi Könyvtár feladata – kölcsönzés, rendezvények, gyerekfoglalkozások stb. – mellett a város peremkerületeiben és egyéb pontjain működő fiókkönyvtárak működtetése is.

A könyvtár 1963. évi megnyitásakor a város területén 6 fiókkönyvtár volt. A könyvtárak száma és elhelyezkedése nem biztosította a város egész területének megfelelő ellátását, s a meglévők (zsúfoltság s egyéb okok miatt) alig voltak alkalmasak az olvasók megfelelő kiszolgálására. A Városi Tanács VB. feladatának tartotta a peremkerületekben élők könyvtárhasználatának biztosítását. A fiókkönyvtárak jó része átalakítással vagy új helyre költöztetésével elfogadható elhelyezést nyert. Költségvetésből és a városfejlesztési alpból rendszeresen gyarapították állományukat. Az idők során néhány könyvtár megszüntetésére – a roppant alacsony olvasói érdeklődés és a nem megfelelő elhelyezési viszonyok miatt – került sor.

Az 1970-es években a városi könyvtár – hálózati munkája mellett – támogatta a város iskolai könyvtárait is, valamint több megyei jellegű gyermekkönyvtári módszertani továbbképzés színhelye, aktív támogatója volt.

*

Az elmúlt 30 év során a város könyvtárkultúrája nagy változáson ment át, komoly eredményeket ért el. Új könyvtár épült, az olvasótábor létszáma emelkedett. Az olvasás és a könyvtárhasználat a korábbinál nagyobb szerepet kapott. Az olvasók száma a közművelődési könyvtárakban évről-évre nőtt. A kölcsönzött művek száma az olvasótábor kiszélesítésével arányosan nőtt.

A városi könyvtár ma már éves szinten mintegy egy millió forintot fordít állományának gyarapítására. A beszerzett művek többsége még könyvalakban jelenik meg, de egyre több a nem hagyományos formában vásárolt dokumentum a könyvtárban. A feladatok egyre differenciáltabban jelentkeznek, bizonyítva ezzel is a könyvtár nélkülözhetetlen voltát.

Az elért eredmények további feladatok megoldására ösztönöznek, a gyors ütemben növekvő, a könyvtárak felé forduló igényeknek csak a korábbinál nagyobb rugalmassággal, nyitottsággal tudnak megfelelni a könyvtárak, s a városi könyvtár is.

Major Árpád